

PECULIARITIES AND SOCIO-PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF YOUNG PEOPLE'S WORLDVIEW

Muslima Odilovna Khamrayeva

**Assistant Professor, Department of National Idea and Philosophy,
Uzbekistan-Finland Pedagogical Institute.**

Abstract: In this article, the philosophical analysis of reforms carried out at the level of the state program aimed at improving the quality of education in Uzbekistan is highlighted. Philosophy of Education-Can refer to the academic field of applied philosophy or to any of the philosophies of education that promote a particular type or view of education that examines the definition, meaning, and purposes of education.

Key words: The definition of applied philosophy, education, with philosophy, metaphysics, epistemology, the study of values, pedagogy and political issues, similar to, but not limited to, education, philosophy of law, theory of education, compulsory military training

Ta'lim falsafasi-Amaliy falsafaning akademik sohasiga yoki ta'limning ta'rifi, ma'nosi va maqsadlarini o'rganadigan ta'limning ma'lum bir turi yoki qarashlarini targ'ib qiluvchi ta'lim falsafalaridan biriga tegishli bo'lishi mumkin. Ta'lim falsafasi akademik soha sifatida „ta'lim va uning muammolarini o'rganadigan falsafiy tadqiqotdir“. Uning asosiy mavzusi-ta'lim va uning usullari falsafa bilan bir xil. Ta'lim falsafasi ta'lim jarayoni yoki o'quv intizomi bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Bu shuni anglatadiki, u o'qitish va o'qitishning maqsadlari, shakllari va natijalariga g'amxo'rlik qilishni o'z ichiga olgan fanning bir qismi bo'lishi mumkin; Yoki bu fanning tushunchalari, maqsadlari va usullariga qiziqishni anglatuvchi intizomiy falsafa bo'lishi mumkin. Shunday qilib, u ta'lim sohasi va amaliy falsafa sohasining bir qismidir, shuning uchun u metafizika, gnoseologiya, qadriyatlarni o'rganish va falsafiy yondashuvlardan (reflektiv-nazariy-analitik)foydalanadi. Dunyoqarashda butun olamning mohiyati va xususiyatlari bilan bog'liq bo'lgan muammolar va ularning yechimi to'g'risida fikr yuritiladi. Bu muammolar olamning kelib chiqishi va uning nechtaligi, strukturasi va tashqi shakli, o'zgarish va rivojlanish qonuniyatlari, katta kichikligi va nimadan tashkil topgani va shu kabi murakkab ilmiy-nazariy masalalarni o'z ichiga oladi” [1] Masalan, pedagogika va siyosat masalalari, lekin ular bilan cheklanmagan holda, ta'lim, o'quv dasturi, shuningdek, o'quv jarayoni. Misol uchun, siz ta'lim va o'qitish nimani tashkil etishini, ta'lim va ta'lim amaliyotida aniqlangan qadriyatlar va me'yorlarni, o'quv intizomi sifatida ta'limning litsenziyasi va cheklovlarini, shuningdek, ta'lim yoki pedagogik nazariya

va amaliyot o'rtasidagi munosabatlarni o'rganishingiz mumkin. Ta'lim falsafasi odatda falsafa bo'limlarida emas, balki ta'lim bo'limlarida yoki kollejlarda o'qitiladi, bu huquq maktablarida o'qitiladigan huquq falsafasiga o'xshaydi. Falsafaning ko'plab sohalari va fanlari bilan bir qatorda ta'lim olishning ko'plab usullari ta'lim falsafasini nafaqat xilma-xil, balki aniqlash qiyin bo'lgan sohaga aylantiradi. Ushbu o'xshashlik ta'lim falsafasini ta'lim nazariyasi bilan chalkashtirib yuborishga olib kelmasligi kerak, bu falsafani ta'lim masalalariga qo'llash bilan aniq belgilanmagan. Ta'lim falsafasini ham falsafani o'qitish bilan aralashtirib yubormaslik kerak, ya'ni falsafa fanini o'qitish va o'rganish. Shuningdek, ta'lim falsafasini o'quv fani sifatida emas, balki pedagogika, o'quv dasturi, ta'lim nazariyasi va ta'lim maqsadini birlashtirgan hamda o'ziga xos metafizik, gnoseologik va qadriyatli taxminlarga asoslangan me'yoriy ta'lim nazariyasi sifatida tushunish mumkin. Bu nazariyalar ta'lim falsafasi deb ham ataladi. Masalan, o'qituvchidan ko'p yillik ta'lim falsafasiga amal qilish yoki doimiy ta'lim falsafasiga amal qilish so'ralishi mumkin. Ta'lim falsafasi **idealizm** Platonning ta'lim falsafasi uning ideal respublika haqidagi qarashlariga asoslangan edi, bunda shaxsning eng yaxshi taklifi adolatli jamiyatga bo'ysunish edi. U turli ijtimoiy tabaqalarga mos bolalarni ajratib ko'rsatishga katta e'tibor qaratgan holda, bolalarni onalaridan ajratish va davlat vasiysi sifatida tarbiyalashni targ'ib qildi. Eng yuqori martabadagi bolalar eng ko'p ta'lim oladilar, shunda ular shaharni himoya qilishlari va o'zidan pastdagilarga g'amxo'rlik qilishlari mumkin. Ta'lim yaxlit bo'lib, u faktlar, ko'nikmalar, jismoniy intizom, musiqa va san'atni o'z ichiga oladi, u mehnatsevarlikning eng yuqori shakli deb biladi. Platon iste'dod irsiy yo'l bilan o'tmaydi, shuning uchun u har qanday ijtimoiy sinfnings har qanday bolasida mavjud deb hisoblardi. U bunga asoslanib, munosib qobiliyatga ega bo'lganlar hukmron sinf rolini o'ynashga yaroqli bo'lishi uchun davlat tomonidan o'qitilishini ta'kidlaydi. Ota-ona va o'qituvchilar uni katta inson sifatida tan olishlari, ayrim masalalarni u bilan maslahatlashishlari o'smirda kuzatilayotgan krizisni hech qanday psixik zo'riqishlarsiz o'tishiga sabab bo'ladi i [4.25- 26]. Bu mohiyatan aholining o'qimishli ozchiligi o'z ma'lumoti (va ularning tug'ma ta'lim qobiliyati) tufayli sog'lom hukumat uchun malakali degan taxminga asoslangan tanlab xalq ta'limi tizimini o'rnatadi. Aflotunning asarlarida shunday g'oyalar mavjud: boshlang'ich ta'lim faqat o'n sakkiz yoshga to'lgunga qadar qo'riqchilar sinfiga beriladi, keyin ikki yillik majburiy harbiy tayyorgarlik, so'ngra talablarga javob beradiganlar uchun oliy ma'lumot. Boshlang'ich ta'lim ruhni atrof-muhitga moslashtirgan bo'lsa, oliy ta'lim ruhni uni yorituvchi haqiqatga erishishga yordam berdi. Erkaklar va ayollar bir xil turdagi ta'lim olishadi. Boshlang'ich ta'lim musiqa va jismoniy mashqlardan iborat bo'lib, muvozanatli shaxsni yaratish uchun shaxsdagi yumshoq va zo'ravonlik xususiyatlarini o'rgatish va uyg'unlashtirishga qaratilgan.

Abadiy falsafa Perpetualistlarning fikricha, doimiy ahamiyatga ega bo'lgan narsalarni hamma joyda hamma odamlarga o'rgatish kerak. Ular eng muhim masalalar insonni rivojlantiradigan narsa deb hisoblashadi. Faktlarning tafsilotlari doimo o'zgarib turadiganligi sababli, ularni eng muhim mavzular qatoriga kiritish mumkin emas. Shunday qilib, printsiplar faktlar emas, balki o'rgatish kerak bo'lgan narsadir. Odamlar inson ekan, ularning ta'limi mashinalar yoki texnologiyalar bilan emas, balki birinchi navbatda insoniyligi bilan bog'liq bo'lishi kerak. Odamlar birinchi navbatda inson va ikkinchi o'rinda ishchilar bo'lgani uchun ularga kasbiy fanlarni emas, balki erkinlik bilan bog'liq hamma narsani o'rgatish kerak. Bu ta'limotda faktlardan ko'ra ko'proq donolik va mantiqqa, kasbiy tayyorgarlikdan ko'ra ko'proq liberal san'atga e'tibor qaratilgan. **Alan Blum** Tarixi: 1930 — 1992 yillar Chikago universitetining siyosatshunoslik professori Bloom o'zining "Yopiq Amerika aqli" uzun inshosida buyuk adabiyotga asoslangan an'anaviy liberal ta'limni ma'qulladi. Progressiv ta'lim-bu ta'lim odamlarning boshqa odamlar bilan hayot faoliyati orqali eng yaxshi o'rganadigan ijtimoiy hayvonlar ekanligi tamoyiliga asoslanishi kerakligiga ishonishdir. Ko'pgina ta'lim nazariyalarining tarafdorlari singari, ilg'orlar mavjud eng yaxshi ilmiy ta'lim nazariyalariga tayanishlarini da'vo qilishadi. Aksariyat ilg'or o'qituvchilarning fikriga ko'ra, bolalar xuddi olim kabi, Jon Dyuning ta'lim modeliga o'xshash jarayonga amal qiladilar: mulohazali ta'lim, Tafakkur ta'limi ta'lim jarayonida ma'naviy ongni yoyishga qaratilgan. Reflektiv yondashuvlar sinfda, ayniqsa oliy ta'lim yoki o'rta ta'lim bosqichida (o'zgartirilgan shaklda) qo'llanilishi mumkin. Parker Palmer reflektiv ta'lim usullarining kashshoflaridan biri hisoblanadi. "Jamiyatdagi Reflektiv Aql" markazi ta'limga yo'naltirilgan filialni tashkil etdi, bu oliy ta'limda aks ettiruvchi ong assotsiatsiyasidir. O'qituvchilar dars tayyorlashda aks ettirish usullaridan ham foydalanishlari mumkin; Waldorf maktabi ushbu oxirgi yondashuvning kashshoflaridan biridir. Bunda o'tgan kungi faoliyatni ongli ravishda qayta ko'rib chiqish, o'quvchilarning ongliligini saqlab qolish, ilhomlantiruvchi ta'lim matnlari ustida fikr yuritish kabi turli amaliyotlar orqali mazmun, format yoki o'qitish usullarini boyitish uchun ilhomga erishish mumkin. Ziegler ta'kidlaydiki, o'qituvchilar o'quvchilarning ma'naviy rivojlanishiga faqat o'zlarining ruhiy rivojlanishi orqali ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ba'zi nazariyalar ta'limni jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy tuzilishiga bog'liq bo'lmagan hodisa sifatida baholasalar, ba'zisi ta'limning sinfiy xarakterga ega ekanligini, u jamiyatning har bir a'zosida muayyan siyosiy, falsafiy, axloqiy, huquqiy qarashlarni shakllantirish maqsadi sari qaratilganligini ta'kidlaydi. Ta'limning maqsadi obyektiv hayot talablariga muvofiq holda o'zgarib borgani kabi, ta'limning xarakteri, yo'nalishi ham uning maqsadiga muvofiq o'zgarib boradi.

ADABIYOTLAR

1. Yaxshilikov J.Ya. Muhammadiyev N.E. Falsafa. O'quv qo'llanma. – Samarqand "SamDU" nashriyoti. 2021-yil. –B.6.
2. Alan Blum tarixi: 1930 — 1992 yillar.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 28.01.2022 yildagi PF-60-son
4. Nishonova Z. O'smirlik davri psixodiagnostikasi va psixokorreksiyasi. O'quv qo'llanma. T., Sharq. 2003. B. 25-26.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 26.03.2021 yildagi PQ-5040-son
6. O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 20.01.2021 yildagi O'RQ-668-son
7. Yaxshilikov J.Ya. Muhammadiyev N.E. Milliy g'oya: O'zbekistonni rivojlantirish strategiyasi. Darslik. –T.: Cho'lpon nomidagi nashriyot. 2018-yil. –B.516-517.
8. J.ya.Yaxshilikov. N.E.Nurmuhammedov. texnika va informatsion texnologiyalar falsafasi. SamDU. 2022-yil